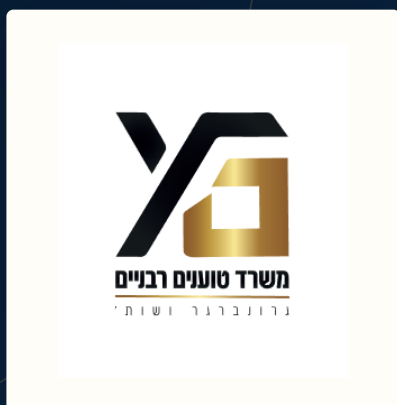

משפט יצחק

היזק ראייה ופתח נגד פתח – הלכה או המלצה? (נוסף גם מאמר על הצניעות בגדרי חושן משפט והטבח בעוטף עזה)

יצחק דן גרונברגר

גיליון 17 • צניעות, פרטיות והלכה

מאת: הרב יצחק דן גרונברגר

כל הזכויות שמורות. אין לפרסם את הגיליון בשלמותו, להעתיקו או לעבדו עיבוד מהותי בלא רשות בכתב. ציטוט קצר ומידתי מותר בכפוף לייחוס מלא ולהפניה פעילה אל grunberger-law.co.il.

שאלה:

הדבר מאוד הפריע לראובן, והנה עתה תובע הוא את שמעון שיעמיד מחיצה כנגד חלונו הפונה למרפסת ולחדר שינה של ראובן בכדי למנוע ממנו ההסתכלות לתוך החדר שינה, וטוען ראובן שמאחר שהוא אינו יכול להסתכל אלא לקצה הסלון של שמעון, מקום שאין משתמשים בו כלל ומנגד שכנו יכול להסתכל לתוך החדר שינה שלו אם יעמוד בקצה הסלון, על השכן לבנות מחיצה שם.

שמעון טוען לעומתו שזה שנים שיש לו את החלון הזה בקצה הסלון, ולפעמים הוא עומד שם בווה ומסתכל לשמים בכדי להירגע ולנשום אוויר, ומוסיף שבמידה והדבר מפריע לראובן שיבנה הוא בעצמו מחיצה לסגור את המרפסת, וחלונו במקומו מונח. היכי ידונו דיניי להאי דינא?

מעשה אירע בשכונתנו בראובן שבנה מרפסת אשר יוצא מהחדר שינה של ביתו מעל הכניסה לבניין (הכל באישור השלטון), ובמקום שמקודם היה חלון קטן יש עתה דלת זכוכית גדולה מהחדר שינה למרפסת החדשה.

והנה ביום מן הימים בשעות הערב כאשר שכב בחדרו, מבחין ראובן בשכנו שמעון שעומד בקצה הסלון של דירתו ומנסה להביט לתוך החדר שינה של ראובן דרך חלון ביתו. מיד התקרב ראובן לדלת הזכוכית הפונה למרפסת כאשר שמעון ראה שהלה עומד שם יצא מקצה הסלון ונעלם משדה הראיה של ראובן.

תשובה:

מקור איסור היזק ראייה: ובמקור האיסור להזיק בראיה והסתכלות הביא הגמ' ב"ב (ס.) לגבי האיסור לפתוח פתח נגד פתח בחצר השותפים: "מנהני מילי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: **וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו**, מה ראה? **ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה**, אמר: **ראוין הללו שתשרה עליהם שכינה**.

והדברים צריכים ביאור, איך למדו חז"ל מברכתו של אותו רשע שיש איסור לפתוח פתח כנגד פתח מפני היזק ראייה, ומה הייתה תשובה ר' יוחנן לשאלת הגמ'.

הרשב"ם שם סתם הדברים לגמרי. ובאופן פשוט יש לומר שכיון שהתורה מדגישה את העניין של פתח נגד פתח והרשע בירך את ישראל מפני כן מוכח שיש להקפיד ולנהוג כן והוא דבר גדול וחשוב, אמנם אין זה מספיק לומר שיש בזה איסור להסתכל, והפוסקים כתבו שיש בזה איסור ממש כמבואר בגמ' א"ס קנ"ד, בפרישה ובסמ"ע ס"ק י', ומקור הדברים מדברי הנמ"י בסוגיא.

ובתוס' בב"ב כתבו בד"ה ראוי - מסיפיה דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלהים. ודבריהם עוד יותר סתומים, דמה הוסיפו לבאר, ואע"פ שכוונתם לחלוק על הרשב"ם ש"כ שלמדו ממה שנאמר 'מה טובו אהליך יעקב', מ"מ כוונתם סתומה.

טעם לאיסור דאורייתא של היזק ראייה: ונ"ל לפרש את עומק דבריהם בהקדמה פשוטה וברורה הידוע מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים:

הנה כל תכלית ירידתו של האדם לעולם הזה הוא בכדי להדבק להקב"ה, וכל מעשיו וכל דיבוריו וכל מחשבותיו צריכים לפנות אך ורק לתכלית זה של דביקות בהקב"ה, וכ"כ הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"א פ"ד אות ו') ז"ל: **והנה שורש כל ענין העבודה הוא - היות האדם פונה תמיד לבוראו**, והוא שידע ויבין, שהוא לא נברא אלא להיות מתדבק בבוראו, ולא הושם בזה העולם אלא להיות כובש את יצרו ומשעבד עצמו לבוראו בכח השכל, הפך תאוות החומר ונטייתו, ויהיה מנהיג את כל פעולותיו להשגת התכלית הזאת ולא יטה ממנה, עכ"ל.

לדביקות הזאת קראו חז"ל 'השראת השכינה'. נמצא שכל התורה כולה מלמדת אותנו את הדרכים בהם ניתן להשרות את השכינה על האדם עצמו בפרט ועל ישראל ועל כל העולם בכלל.

היזק ראייה בחצר: הובאו בגמרא (ב"ב ב:) שני לשונות אם היזק ראייה הוא היזק ויכול אחד מהשותפים לחייב את השני לבנות מחיצה בכדי שלא יראו במעשיו או שאינו היזק ואין אחד יכול לכפות את חברו, ולהלכה פסק הרמב"ם (פ"ב שכנים ה"ז) והשו"ע (ס' קנ"א) שהיזק ראייה הוא היזק ומחייבים אותו לבנות את המחיצה.

הראשונים הוסיפו (רא"ש נמ"י ועוד) שלא רק במקום שלא הקפידו מקודם ועכשיו התחילו להקפיד חייבים לבנות מחיצה באמצע החצר, אלא אף במקום שיש **מנהג ברור בעיר** שאין מקפידים על היזק ראייה, וכל אחד משתמש בחצירו בצורה 'חופשית' כאשר שכנו יכול להסתכל עליו ואין מקפידים על הצניעות, אין הולכים אחרי מנהג גרוע כזה ויכול אחד לחייב את שכנו לעשות מחיצה למנוע היזק ראייה, וכ"פ הרמ"א קנ"א ס"א (וסברא זו מבוססת על דברי הר"ת בתוס' ב"ב ב. - וכן במסכת סופרים).

היזק ראייה בבית: כל הנ"ל נכון בחצר השותפים (ואולי לובי הבניין בימנו ואכמ"ל), מאידך בבית הדבר שונה, והלכה פסוקה היא שהיזק ראייה של הבית הפרטי הוא גדול וחמור יותר, ואומרת הגמ' (ב"ב ב:) שאף למ"ד שהיזק ראייה אינו היזק מ"מ בבית הוא היזק. וביאר הרשב"ם שבבית 'אדם עושה דברי הצנע', והיינו ש**ע"י שיש לחבירו את אפשרות להביט בו** הוא מונע את עצמו מלהשתמש בצורה רגילה וחופשית מפני הצניעות, ונמצא שבפועל חברו לוקח חלק מקרקעו ומונע ממנו שם להשתמש.

חץ שחוט עיניהם: ויש להוסיף שאף לדעת ר' יוסי הסובר (ב"ב יח:) שעל הניזוק להרחיק את עצמו כל שאין המזיק עושה את הנזק מכוחו ממש מ"מ בהיזק ראייה מודה שעל המזיק להרחיק, ונמצא שהוא כאדם הזורק חיצים בביתו של חברו ועי"ז אין חברו יכול להשתמש דפשיטא שחייב הלה להפסיק לזרוק חיצים ולא אומרים לניזוק שעליו להתרחק מהחיצים (רמב"ן יח: וכע"ז בטור ס' קנב).

ועיני דשפיר חזי שמורינו רבי משה איסר"ל הביא חולקים בס' קנ"ד סט"ז דס"ל שהיזק ראייה נקרא נזק דממילא ואינו גירי דיליה, ולפ"ז היה לנו לומר שעל הניזוק להרחיק את עצמו, וכדעת ר' יוסי הנ"ל, מ"מ רוב הפוסקים חולקים על זה וק"ל כדעה ראשונה, וכן מסתבר מסברא, ובפרט בנזק של הסתכלות בבית שהוא נזק יומימי ואין הדעת סובלתו, וכ"כ הפת"ש שם ס"ק יח.

וכן מוכח להדיא מדברי הרמב"ן (ב"ב נט.) שכתב שהסיבה שמחייבים את האדם לסתום חלונותיו הפונים לרשות חבריו הוא מפני שפשוט שאי אפשר לאדם להעמיד את עצמו שלא להסתכל לביתו של חבריו וברור הדבר שיביט ועל כן "על כרחנו נאמר לזה סתום חלונך ואל תחטא תדיר".

וכן מפורש ברשב"א (ח"ב סוס"א) שאע"ג שיש חזקה לחלון להכניס אוויר או אורה אין חזקה לעמידת האדם בחלון להסתכל אם זה מזיק חברו, דאסורא קעביד.

ובנידון דידן, מאחר וראובן בנה את המרפסת באישור השלטון, ומהמרפסת שלו אין כל אפשרות להזיק את שמעון בהזיק ראייה שהרי א"א להביט ממנה אלא אל קצה הסלון של שמעון, מקום שאין עושים שם תשישים כל עיקר, אין סיבה לחייב את ראובן לסתום את המרפסת.

מאידך, גם שמעון הרי חלונו קדם למרפסת ראובן ובנה בהיתר, וגם עכשיו אין הוא מזיק את ראובן ע"י חלונו, ואף אם היה מיקו מ"מ על ראובן אשר בא אחרי לבנות את המרפסת בצורה אחרת בכדי למנוע את הנזק.

אמנם, ככל וייראה ביה"ד ששמעון באמת מביט בכוונה ומחפש לראות לתוך חדרו של ראובן, והרי הוא נוהג בחוסר צניעות בניגוד לדין, ובכגון דא שהתחזק גברא שמזיק בראיה בכוונה, יש לחייב את שמעון לבנות מחיצה קטנה אשר יימנע ממנו כל אפשרות להזיק את ראובן לתוך חדרו, וכנ"ל מדברי הרמ"א ס' קנ"ד טז' והפת"ש ס"ק יח שהזיק ראייה הוי גירי דיליה ועל המזיק להרחיק.

ולסיום נביא את דברי הלבוש והגר"א על גודל האיסור שיש בהסתכלות לתוך ביתו של חברו, ז"ל הלבוש (סימן קנ"ג) סעיף א': "גם ראו חז"ל שהזיק ראייה שיראה אדם לביתו או לחצירו של חברו ורואה עסקיו ומשאו ומתנו הוא הזיק גדול מאד, עד שאין לו ערך שלם כי אין לו קצבה וגם אין הדעת סובלתו ואפשר לבא על ידי כך לידי ריב וקטטה מאד".

והגר"א בסידור הגר"א על הוידוי 'גולנו' כ' שגם הזיק ראייה בכלל גזל. והוא כמ"ש לעיל, שע"י שמסתכל מונע מחברו את השימוש במקום, ונמצא גזול ממש.

העולה לדניא:

מאחר וראובן בנה את המרפסת בהיתר השלטון ובאופן שאין מיקו לשמעון שכנו אין מקום לחייבו לסתום את המרפסת או את הדלת הפונה לחדרו.

מאידך, חלון שמעון קדם למרפסת ראובן, ואף הוא אינו מזיק את ראובן מאחר והחלון פונה לקצה הסלון שלו מקום שאין עומדים שם בקביעות.

אפילו אם היו עומדים שם במקום ההוא בקביעות לכא' על ראובן היה לבנות מחיצה מאחר ושמעון קדם בהיתר.

אמנם ככל ויראו ביה"ד ששמעון עומד שם בקצה הסלון שלו בכוונה להביט בחדרו של ראובן ולגלות מעשיו מחייבים את שמעון לבנות מחיצה בכדי להסיר את הנזק, שכיון שמזיק ממש והזיק ראייה הוי גירי דיליה מחייבים את המזיק לסלק את הנזק.

אמנם אם ראובן מסכים נ"ל שהאופן היותר פשוט לסלק את הנזק הוא ששמעון ישלם עבור השחרת החלונות של המרפסת הפונה לחדרו של ראובן, ועי"ז לא יהיה כל אפשרות לשמעון להסתכל לתוך חדרו של שמעון, ומה שעדיין יכול לראותו כאשר ראובן עומד על המרפסת אין בזה תוספת נזק שהרי ממילא עוד שכנים יכולים לראותו כאשר עומד שם ועדיין צריך להזהר מהם, כמבואר בגמ' ב"ב נט:.

כיון שכן, מאחר ורואים מדברי בלעם שע"י ההקפדה על הצניעות (דהיינו לא לפתוח פתח נגד פתח וחלון) זוכים להשראת השכינה, ולא רק זה אלא אף אותו רשע זכה להשראת השכינה מתוך ששיבח את ישראל על צניעותם וכמו שכתוב בסוף הפסוק 'ותהי עליו רוח א-לקים' פשוט הדבר שיש בזה איסור דאורייתא לפתוח פתח נגד פתח ולנהוג בחוסר צניעות, שהרי עי"ז האדם מסלק את השכינה ח"ו משישראל וזה היפך כל התורה כולה וכל כוונת הבורא בבריאת האדם.

ולו כוונה התוס' דהיינו שבסוף הפסוק כתוב 'ותהי עליו רוח א-לקים' ומזה רואים שזוכים להשראת השכינה ע"י צניעות, וממילא יש איסור לעשות היפך זה, ומצוה וחייב על כל איש ישראל לנהוג בצניעות בכדי להשרות השכינה, שזה תכלית קיום כל התורה.

ויסוד הדברים האלה מצאנו גם בדברי הרמב"ן (נט.) שכתב שלש טעמים לאיסור הזיק ראייה, אחרי שכתב שהזיק ראייה הוא הזיק אדם באדם ממש (ולא אדם בממון) הוסיף ג' טעמים לאיסור:

א. משום עין רעה (שמזיק לחבירו ע"י שמסתכל בו בעין רעה)

ב. משום לשון הרע (שע"י שרואה סתרי חברו הולך ומספר לאחרים ויש בזה רכילות ולשוה"ר)

ג. משום צניעות (והוא כנ"ל, שיש חיוב לנהוג בצניעות בכדי להשרות את השכינה בישראל).

ואיסור זה כ"כ חמור שאפילו מחילה, קניין ושטר לא מועיל לסלקו, ותמיד יכול האדם לחזור בו ולחייב את שכינו לסתום את חלונו אם מיקו ממש, וכמ"ש הנמ"י הבאו דבריו ברמ"א קנ"ד ס"ג, והטעם מפני שבאיסור דאורייתא לא מועיל קניין והוא כאדם המתנה לעקור דבר מן התורה בדבר שאינו של ממון.

ועוד לא-לוה מילים כאשר מצאנו בשו"ת הלכות קטנות (ח"א ס' רעו) שחידש חידוש גדול מאוד בדין 'לא תלך רכיל', שם נשאל לגבי פתיחת אגרותיו של חברו, וה"ה גבי הסתכלות בביתו של חברו, וז"ל: **שאלה** מה שנוהגין לכתוב ע"ג האגרות ופג"ן (ופורץ גדר ישכנו נחש – היינו שאסור לפתוח את האגרת) אם יש בו ממש? **תשובה:** בלאו הכי (היינו ללא הקללה הכתובה שם של נשיכת הנחש) **נראה שיש איסור לבקש ולחפש מסתוריו של חברו ומה לי לא תלך רכיל לאחרים או לעצמו.**

המורם מהנ"ל שבאיסור זה ישנם שתי חלוקות:

א. באופן בניית הבתים והחלונות בכדי למנוע כל אפשרות של הזיק ראייה, ובזה למדנו שאסור לפתוח חלון נגד חלון ופתח נגד פתח, וכן מה שאסור לפתוח חלון לחצר חברו או מה שאפשר לחייב את השותף לבנות מחיצה בחצר, כל אלו הם הלכות שנועדו **למנוע כל אפשרות** להזיק ראייה. וזאת מפני שגם כאשר אין שכנו עומד ומסתכל בפועל ממש מ"מ מפני האפשרות שיש לו להביט בביתו ממילא השני מונע את עצמו מלעשות דברים צנועים, שמפחד שמא שכנו יגיע באופן פתאומי ויראה את מעשיו, ואפילו באופן כזה חייבו חז"ל למזיק לסלק את הנזק כאילו הוא עכשיו מביט ומזיקו בחיצו.

ב. עצם האיסור של הזיק ראייה, ואיסור זה שייך אפילו כאשר הבנייה נעשית כדין, וכגון שאין החלון עומד נגד חלון אלא שעומד בקצה ביתו ומביט בביתו של חברו [או שהחזיק בחלון באופן המותר], וכן **אפילו אם אדם עומד או עובר ברח"ר ומביט לתוך ביתו של חברו** בשעה זו הוא עשה מעשה שמסלק את השכינה משישראל ובזה הוא מזיק לחבירו ממש כמכה בגופו של חברו.

ואת התריס שהרי כל האורה של הבית היה מגיע בעיקר מהחלונות, וסגירת החלונות מחייב את הדייר להדליק נרות רבות בכדי שיהיה לו אור מינימלי והדבר כרוך בהוצאות מרובות וטרחא וגם אין אור הנר דומה לאור השמש ומש"ה אי אפשר לחייב את האדם לסגור את חלונותיו ולהדליק נרות בכדי לסלק את הזיקא ראייה של השני, משא"כ בזמננו עלות החשמל הוא זעיר (בנוגע לתאורה לכה"פ) ולא שייך כל כך טענה של הפסד ממוני וממילא אי אפשר למנוע מהשכן לבנות.

עוד טעם להתיר הוא מפני שבלא"ה מאחר והבניינים גבוהים וישנם הרבה דירות מסביב ובלא"ה חייב השכן לסגור את החלון ואת התריס בכדי לעשות תשמישים צנועים, נמצא שהשכן אשר פתח את החלון ממולו אינו מזיק יותר משאר השכנים, ופשוט שאדם הקונה דירה עם חלון גדול בסלון אינו יכול לעכב את כל הבניינים מסביב מלבנות בכדי שלא יזיקוהו, וממילא מותר גם לזה העומד לנגדו, ובאופן כזה לא דיברו חז"ל

וכל זה נכון בכדי ליישב את המנהג של ישראל הקדושים החפצים לעשות רצון ה' ואעפ"כ בונים וקונים דירות בבניינים אשר יש להם חלון מול חלון, אבל פשוט שאם יש אפשרות לאדם לבנות או לפתוח חלון שלא כנגד חלון, הדבר כשר למהדרין מן המהדרין יותר.

ומה שכתבנו שהיום לא שייך הזיקא ראייה הוא **אך ורק בנוגע לאופן הבנייה** שהוא הצד הראשון שכתבנו בפנים בתשובה, **אמנם בנוגע לאיסור להסתכל לביתו של חברו** פשוט שאף היום שבונים ואין מקפידים יש איסור גמור להביט בכוונה לתוך ביתו של חברו.

ולו יצויר שאדם כשר מתגורר בשכונת אנשים חופשים (כביכול – אמנם אסורים ביד צרם) אשר אינם מקפידים כלל על גידרי הצניעות ועושים כל מעשיהם בחלונות ודלתות פתוחות, כולל מעשי צניעות, הדבר פשוט שיש עדיין על האדם זה הכשר איסור דאורייתא להסתכל בביתו של השכן החופשי, שהרי לאו בקפידתו תליא מילתא ולא ייבד עולמו מפני השוטים, וכ"ה מפורש בדברי הנמ"י והרמב"ן בסוגיא, וכמ"ש בגר"א בפרשה והסמ"ע בסימן קנ"ד ס"ק י', וכ"כ הרמ"א שם בסעיף ז' שכיון שיש בהזיקא ראייה איסור דאורייתא לא מהני מחילה וקניין או שטר. ויש לציין שהסמ"ע כ' (ס' קנ"ד ס"ק יד) שאפילו הסתכלות בעלמא ללא כוונה ראות ממש, אסור.

ג' חשון ת'היה שנת פ'ד'ותנו

והאמת והשלום אהבו

הסיבה שהיום לא מקפידים על פתח נגד פתח וחלון נגד חלון: והנה בדבר מה שנהגו היום לפתוח חלון כנגד חלון ופתח נגד פתח, היה אפשר לומר שעל מקרה כזה נאמרו דברי הרשב"א שהובאו בב"י חו"מ סימן תיז' לענין חלל שתחת רשות הרבים, שכל שהורגלו הכל בכך ואין נמנעים, והכל צריכים לכך כאילו הכל מוחלין בכך ורוצים בכך. ועושים בזה את שאינו זוכה כזוכה ואת שאינו רשאי כרשאי והביא ראיות ומיניהו מתניתין ז' פ"ג דגיטין.

אמנם לא על כגון זה דיבר הרשב"א, שהרי אמרו הפוסקים שמאחר והזיקא ראייה זה איסור לא שייך בזה מחילה ולא קניין ולא שטר, ומה יועיל מנהג גרוע כזה של חוסר צניעות להתיר איסור דאורייתא.

וא"כ לגבי מה שנהגו בדלת נגד דלת יש לומר שהיום לא שייך כל הזיקא ראייה בדלתות, **חדא** שיש לנו דלת ממש שסוגר את חלל הפתח וכאשר פותחים את הפתח נזכרים מלעשות תשמישים צנועים, ובשעה קלה כזאת לא שייך כ"כ הזיקא ראייה. ועוד שברוב הבתים הדלת הראשית של הבית אינה מול החדר שינה או הסלון אלא הוא כנגד הפרוזדור שהוא עשוי להעברה בעלמא ואין עושים שם תשמישים, משא"כ בזמן חז"ל כל הבית היה חדר אחד וכל התשמישים היו עושים באותו מקום והוא היה ממש מול דלת הכניסה (כמבואר במשנה ב"ב צח:).

אמנם מה שנהגו בחלון נגד חלון צריך ביאור, שהרי לפעמים מצאנו שאף בחדרי שינה נמצאים בניינים צמודים אחד לשני וחלון חדר שינה זה כנגד חלון חדר שינה זה, ומי התיר להם לנהוג כן.

ונאמרו כמה תירוצים באחרונים ליישב את המנהג, והעיקר נראה, דכיון שהיום יש אפשרות לסגור את החלון או את התריס ואת הווילון והדבר ידוע שהשכן יכול להסתכל דרך החלון ולראות ממילה אין עושים תשמישים צנועים כלל כאשר הווילון פתוח ו**תו לא שייך את האיסור של בנייה בצורה שמאפשרת הזיקא ראייה**, מאחר ולא שייך בזה הזיקא ראייה ואם ירצה הלא לסלק את אפשרות ההזיקא יסגור את הווילון ויסלק.

משא"כ בזמננו לא היה מנהג ברור קבוע לבנות בצורה כזאת, ואף אם היה מנהג כזה שכבר כתבו הראשונים שלא הולכים אחריו מ"מ שאני זמננו שלא היה אפשר לסגור לגמרי את החלון

הדרך לבית הדין מתחילה בהכנה נכונה

לייעוץ פרטני, ניסוח כתבי טענות וערעורים, שילוב מקורות הלכתיים, בוררות או גישור ניתן לפנות למשרדו של הרב יצחק דן גרונברגר.

טלפון: 052-761-6780 • דוא"ל: 1666law@gmail.com • grunberger-law.co.il

זכויות יחוס: כל הזכויות שמורות. בפרסום ציטוט קצר יש לציין את שם מחבר הגיליון, "משפט יצחק", מספר הגיליון, ולצורך קישור פעיל אל אתר המקור.

המידע בגיליון הוא כללי ותורני ואינו תחליף לייעוץ הלכתי או משפטי פרטני. ההכרעה בכל תיק תלויה בעובדות, בראיות ובשיקול דעתו של בית הדין המוסמך.